

Nyelvtudomány
2020. október 16. 10.30-12.30
Szekciófelelős:
Kovács Lucia, +36 20 528 6093

Nyelvtudomány

		Nyelvtudomány
	Szekcióelnök:	Dr. Tátrai Szilárd (ELTE)
I. panel	10.30-10.45	Gyulai Livia
	10.45-11.00	KHATATNEH, Ahmad
	11.00-11.15	Kovács Balázs
	11.15-11.30	Ludányi Brigitta
	11.30-11.45	Pap Johanna
	11.45-12.00	Török Mária
	12.00-12.15	Czikkely Zsuzsanna

Nyelvtudomány
2020. október 16. 10.30-12.30
Szekciófelelős:
Kovács Lucia, +36 20 528 6093

A mesterséges intelligencia FELhasználási lehetőségei az igekötő-kutatásban

GYULAI Lívía

Szegedi Tudományegyetem

Nyelvtudomány

liviagyulai95@gmail.com

A természetes nyelvek mondataiban az igenek meghatározó szerepe van: az ige a mondat azon összetevője, amely meghatározza, hogy milyen grammatikai jellemzőkkel rendelkező összetevők szerepelhetnek mellette a mondatban, ez az ige argumentumszerkezete. Például a *tekint* ige gyakran jelenik meg alanyi és RA ragos vonzattal (*Peti az ajándékra tekint*). Az előző példamondatot módosítva, ha a *tekint* ige az *el* igekötővel összekapcsolódva jelenik meg, akkor nem jól formált mondatot kapunk (**Peti eltekint az ajándékra*), nem maradhat a RA ragos vonzat az ige bővítménye. Az *el* igekötővel módosított mondatba egy TÓL ragos bővítményt kell tennünk az argumentumszerkezetbe, így módosítva a példát (*Peti eltekint az ajándéktól*) jól formált mondatot kapunk. Ezt a jelenséget azzal magyarázhatjuk, hogy az *el* igekötőnek van egy olyan szintaktikai tulajdonsága, hogy meg tudja változtatni az igei argumentumszerkezetet. A példában említett *el* igekötővel kapcsolatban megfigyelhető, hogy sok esetben hozza be az *el* igekötő a TÓL ragos bővítményt a mondatba, ekkor az igekötő kompozicionális viselkedését fedezhetjük fel. Fontos továbbá megjegyezni, hogy időnként úgy módosítja az igekötő megjelenése az igei argumentumszerkezetet, hogy a változás nem fedezhető fel szisztematikusan, hanem egyedi esetről van szó: *A Peti mindig ellátja Marit pénzzel* mondatban például sem a *lát* ige, sem az *el* igekötő nem vonz tipikusan VAL ragos bővítményt. Ez azt jelenti, hogy az igekötő nem rendszerszerűen, nem kompozicionálisan viselkedik.

Ahhoz, hogy ezeket a jelenségeket ne csak egyes példákon keresztül, a kutatói intuíciót használva vizsgálhassuk, szükség van további nyelvi adatokra, nyelvi korpuszra, így általánosabb megállapításokat tehetünk a nyelvre vonatkozóan. Amennyiben kisebb mennyiségű korpuszadatot szeretnénk feldolgozni, elemezni, azt megtehetjük manuálisan, azonban az általános megállapításokhoz nagy mennyiségű adattal kell dolgoznunk, melynek feldolgozása kézzel rendkívül időigényes, ezért számítógépes eszközöket, a mesterséges intelligencia módszereit alkalmazhatjuk. Előadásomban bemutatom, hogy egy ilyen jellegű kutatásban hogyan és milyen módszerek alkalmazhatók az adatkinyerésben, az adatfeldolgozásban és az általánosítások megfogalmazásában, ehhez pedig a kutatásomból származó példákat fogom felhasználni.

Nyelvtudomány
 2020. október 16. 10.30-12.30
 Szekciófelelős:
 Kovács Lucia, +36 20 528 6093

Modal Existential Constructions in Modern Standard Arabic

KHATATNEH, Ahmad
 University of Szeged
 Linguistics, Syntax
a.khatatneh@live.com

A Modal Existential Construction (MEC) is a syntactic structure characterized cross-linguistically by several shared properties. Šimík (2011) investigated these properties in 16 different languages, including Hungarian, Latvian, Hebrew, etc. However, he provides one single example on MECs in Classical Arabic, without further discussion of its interpretive or syntactic properties. This paper aims to highlight shared properties of MECs in Modern Standard Arabic (MSA) and Hungarian, illustrated in (1) and (2), respectively.

- (1) la-ha [ma T-aqra'] (MSA)
 Have-3SgF What 3SgF- read
 She has something for her to read
- (2) Péter van kit küldjön a postára. (HU, Lipták 2003)
 Peter is whom send:subj.3sg the post.office.to
 ‘Peter has someone whom he could send to the post office.

Šimík (2011) classifies the properties of MECs into three types: defining properties, universal properties, and tendencies. The table below summarizes some of these.

	MSA MEC	Hungarian	
Defining Properties	1. Indefinite fronted wh-words	+	+
	2. Interpreted as existential quantifiers	+	+
	3. Express modality	+	+
Universal properties	4. Circumstantial possibility modality	+	+
	5. Narrow scope	+	+
	6. No matching effects	+	+
Tendencies	7. Interrogative wh-word	-	+
	8. Syntactically transparent	-	+

1. Defining Properties

The MSA MEC in (1) consists of the indefinite wh-element *ma* ‘*what*’ which can paraphrase strictly into an indefinite NP, e.g. *Ketab-/ *al-ktab* book/ *the-book. This wh-element appears in the complement position of the verb *la* ‘have’ which lexically supports the existential meaning.

Nyelvtudomány
2020. október 16. 10.30-12.30
Szekciófelelős:
Kovács Lucia, +36 20 528 6093

A magyar preifrasztikus igeneves szerkezetek spirálmélete. Egy tipológiai vizsgálat első lépései

KOVÁCS Balázs

ELTE-BTK, Germanisztika Intézet

Nyelvtudomány

kovacs4317@gmail.com

Anyanyelvi beszélőként a helyességérzetünkre számos dolog gyakorol hatást. Az adott szerkezet ismerőssége, gyakorisága mellett az iskolában szerzett tapasztalatok, ill. a nyelvművelés is fontos szerepet játszanak. Míg az *Egyszeri meleg étkezést biztosítanak* mondat teljesen helyénvalónak tűnik, addig az *Egyszeri meleg étkezés biztosítva van* már néhány beszélő számára furcsán hangzik; Miért nem lehet egyszerű múlttal kifejezni ezt? És ekkor még a képbe keveredik az *Egyszeri meleg étkezés biztosított* mondat, amit „tötö” nyelvként ismerünk és gyakran helytelennek ítélünk. Jogosan merülhet fel a kérdés, hogy ki és mennyire érzi ezeket helytelennek. Ezzel kapcsolatban pedig végül előkerül a legizgalmasabb kérdés: miért érezzük ezt helytelen(ebb)nek?

Ha viszont túllépünk a helyes/helytelen distinkción, és elfogadjuk mindhárom szerkezet létezését (és, nyelvészként, miért ne tennénk ezt?), akkor azonnal más megvilágításba kerül ez a rendszer, és számos izgalmas kérdés vetődik fel. A tipológiai megközelítés ezen felül újfajta adalékokat adhat ezen szerkezetek diskurzusához; Miért alakul ki három szerkezet ugyanarra a szituációra? Mennyire „szokványos” ez európai kontextusban? Tudjuk, hogy a német fordításban az összetett forma helyes és megszokott: *Eine warme Mahlzeit wird/ist angeboten*. Tudjuk ezzel szemben azt is, hogy a participiumos formák Európában mind hasonló grammatikalizációs úton alakulnak ki. Miért van ez? Mi van ezen szerkezetek mögött? Milyen viszonyban állnak ezek egymással? Miért van belőlük a magyarban (legalább) három? Ezekre és hasonló kérdésekre keresi a választ az előadás, amelyben, részben elszakadva a magyar filológiai hagyománytól, tipológiai kontextusba kerülnek ezek a szerkezetek. Az európai kontextusba való helyezés, ill. a grammatikalizációs utak feltárása és összevetése után pedig a tipológiai analízis keretében bemutatásra kerül a magyar preifrasztikus szerkezetek spirálmélete, amely a kutatás fő eredményét képi és ezen szerkezetek sokszínűségét magyarítja.

Az Információs és Technológiai Minisztérium ÚNKP-19-3 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának szakmai támogatásával készült.

Nyelvtudomány
2020. október 16. 10.30-12.30
Szekciófelelős:
Kovács Lucia, +36 20 528 6093

Kérály ~ király

Olvasati dilemmák az Érdy-kódexben

LUDÁNYI Brigitta

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Nyelvtudományi Doktori Iskola
Nyelvtudományok

brigitta.ludanyi@gmail.com

Több mint húsz éve, hogy a magyar nyelvtörténetírásnak lezárultak az ős- és ómagyar korra fókuszáló vizsgálatai. Ugyanakkor az elmúlt két évtizedben kibontakozó, felerősödő középmagyar nyelvtörténeti kutatások széles spektrumúak, bevonva a nyelvhasználat-történet minél sokoldalúbb bemutatását a dialektológia, történeti szociolingvisztika, szociopragmatika, szövegtipológia szempontjából. Az egyházi szövegek sorában kódexirodalmunk feldolgozása kötelező elem, multidiszciplináris megközelítések lehetőségét kínálja; a nyelvtörténeti vizsgálatok mellett történeti forráskutatás, filológia, hagiográfia, exemplum-kutatás, dogma-történet, művészettörténet, történelemtudomány, digitális források kezelése. A Régi Magyar Kódexek című sorozat a magyarországi kódexek újbóli kiadására hivatott, a kódex hasonmásával, mellette a betűhű átirattal, bevezető tanulmánnyal, jegyzettel ellátva.

Az Érdy-kódex, a legterjedelmesebb 16. századi magyar kéziratos könyv hiányzik e sorozatból. E 1526-1527-ben keletkezett kéziratos nyelvemlékünk kimeríthetetlen vizsgálati lehetőségeket nyújt. A magyar karthauziak történetírója, Dedek Crescens Lajos, helyálló okok alapján lövöldi névtelennek mondja az Érdy-kódex íróját.

A kritikai szövegkiadások jellemzője, hogy azokban mai magyarra átírt szövegeket kínálnak az olvasóközönségnek. Egy ilyen szöveg létrehozása mindig „járulékos veszteséggel” jár, kompromisszumokat követel, olykor a tudományosság ellenére kell döntéseket hozni. Az Érdy-kódex kijelölt korpuszai betűhű átiratának olvasata számos kérdést vet fel. A mai szemhez alkalmazott változat készül, ahogy a Karthauzi Névtelen korában, nyelvhasználatának, nyelvjárásának – nyelvi regionalizmusát megragadva – megfelelően hangozhatott, ahogy a lutheri eretnekséggel szemben anyanyelvű szent olvasnivalóként szolgálhatott a latinul nem tudó laikus testvéreknek és a különböző rendekhez tartozó apácáknak. Azonban bizonytalanságok adódnak a hangjelölés vonatkozásában a Névtelen másolói, kompiláló szándékának előforduló következetlenségeiből, a korszakra jellemző stabil helyesírási, nyelvhasználati norma hiányából adódóan. A cél a minél pontosabb, a legvalószínűbb forma visszaadása.

Nyelvtudomány
2020. október 16. 10.30-12.30
Szekciófelelős:
Kovács Lucia, +36 20 528 6093

„Tessék? Hogy mondtad?!“ - A hadarás tüneteit befolyásoló tényezők egy társalgás során
PAP Johanna

ELTE Nyelvtudományi Doktori Iskola, DE GYGYK
nyelvtudomány, alkalmazott nyelvészet
logo.papjohanna@gmail.com

A hadarás egy beszédfolyamatossági zavar, melyet a hallgató leginkább egy anyanyelvi társalgás során érzékel, hiszen a hadaró beszélő kevésbé tudja kontrollálni a beszédteljesítményét egy komplexebb beszédhelyzetben. A hadarás tünete minden esetben a gyors és/vagy rendszertelen beszédsebesség, melyhez további tünet vagy tünetek társulhatnak, mint a megakadásjelenségek gyakorisága, az artikuláció pontatlansága, valamint olyan beszédszünetek és prozódiai elemek használata, melyek nem felelnek meg a jelentés és szerkezet alapján elvárt tipikus prozódiai mintázatoknak.

Habár a hadarás iránti tudományos érdeklődés az elmúlt évtizedekben elkezdett fokozódni, továbbra is megannyi kutatási kérdés vár megválaszolásra. Számos megfigyelés, esetismertetés alapuló megállapítást szükséges még megerősítenie az alkalmazott kutatásoknak, mint például, hogy a hadaró beszéd tünete erősödnek olyan beszédhelyzetekben, amelyeknél a hadaró nyugodt és felszabadult. Ilyen beszédhelyzet lehet, amikor a hadaró családtagjaival, barátaival beszélget. A stresszhelyzetek éppen ellenkező hatást gyakorolhatnak a hadarókra, vagyis egy idegennel történő társalgás során, egy vizsgaszituációban vagy egy kísérleti helyzetben a tünetek enyhülhetnek, esetleg teljesen el is maradhatnak. Éppen ezért, egy természeteshez közelítő kísérleti helyzet megteremtése, mint egy társalgás, pontosabb eredményeket nyújthat, mint egy narratíva. Ennek ellenére a szakirodalomban a hadarók társalgását elemző objektív kutatások - a szerző tudomása szerint - nem léteznek.

A jelen kutatás célja a hadarók kommunikációjának és nyelvi viselkedésének vizsgálata különböző társalgási szituációkban, valamint a beszédpartner ismeretségének mértékével összefüggő szorongási szint és beszédteljesítmény feltérképezése a STAI vonzás- és állapotszorongás kérdőív segítségével és a diskurzus elemzésével. A kutatás legfőbb kérdése, hogy van-e valamilyen összefüggés a társalgás során produkált beszédteljesítmény és az aktuális szorongási szint között? A logopédus szakemberek megfigyeléseire és eddigi gyakorlati tapasztalatainkra alapozva a kutatás hipotézisei a következők:

- i) A hadaró beszédének minősége az ismeretlen beszédpartnerrel folytatott társalgás során javul, vagyis a beszédsebesség lelassul, az artikuláció pontosabbá válik.
- ii) Az együttbeszélések aránya magasabb, ha hadaró is részt vesz a társalgásban.
- iii) A közbevágások jellemzőbbek a hadaró beszélőkre, mint a tipikus beszélőkre.

A kutatásban 3 női hadaró és 2 tipikus női beszélő vett részt, életkoruk 26-30 év közötti és hasonló szociokulturális háttérrel rendelkeznek. A társalgásokat az összes lehetséges beszédpartneri jellemző (az ismeretség szintje és a beszédzavar jelenléte) szerint rögzítettük. Az egyes társalgások előtti aktuális szorongási szintet a STAI-teszt állapotszorongás skálájával mértük meg. A hangfelvételek annotálása után megszámoztuk a szótöredékeket, kiszámítottuk a tempóértékeket, a beszédlelések és közbevágások számát, az együttműködési együttműködési, valamint megvizsgáltuk a beszédjog megszerzésére irányuló stratégiákat és együttbeszéléseket.

A kutatás eredményei új információkkal szolgálnak a hadaró beszéd tünetegyütteséről és a hadaró személyek diskurzusok alkalmával nyújtott viselkedéséről. A hadarók társalgás során

Nyelvtudomány

2020. október 16. 10.30-12.30

Szekciófelelős:

Kovács Lucia, +36 20 528 6093

produkált megnyilatkozásainak elemzése a gyakorlati hasznosíthatóság miatt is elengedhetetlen, ugyanis egy terápia során a cél a hétköznapi beszéd megkönnyítése.

Nyelvtudomány
2020. október 16. 10.30-12.30
Szekciófelelős:
Kovács Lucia, +36 20 528 6093

Allegória, metafora, analógia: Allegorikus szövegolvasási stratégiák kognitív poétikai vizsgálatának lehetőségei

TÖRÖK Mária

Debreceni Egyetem Nyelvtudományok Doktori Iskola/ Debreceni Egyetem Germanisztikai Intézet

Nyelvtudomány

molnarmaria9@gmail.com

Kutatásaim során az analógia, a metafora és az allegória fogalmi összefüggéseit igyekszem feltérképezni kognitív poétikai (Freeman 2007, Simon 2014, Steen - Gavins 2003, Vandaele - Brône 2009, Stockwell 2002) keretben. Az analógia, a metafora és az allegória a gondolkodás alapjait képező mechanizmusok, melyekben közös, hogy a kontextuálisan meghatározott megismerés egyik alapszerkezetén, két kognitív tartomány összekapcsolásán alapulnak.

A klasszikus retorikai (quintilianusi) definíció szerint az allegória a metaforikus projekció egy sajátos típusa. Eszerint az allegória metaforához viszonyított specifikuma a metafora kifejtettségében, vagyis az allegória forrástartományának fokozatos, szisztematikus kiterjesztésében ragadható meg. A metaforákból származtatott allegóriák esetében a szisztematikus kiterjesztés pedig sok esetben analógiák mentén írható le.

Gentner et al. 2001 a metaforaértelmezés és az analógiák összefüggéseire irányuló kognitív pszichológiai vizsgálatai rámutatnak, hogy a naiv átlagolvasók számára az adott metafora analógiák mentén való kidolgozhatósága teszi a metaforaértelmezést „illeszkedővé” (aptness). Vagyis az olvasók a metaforikus projekciók értelmezése során preferálják a forrás- és a céltartomány strukturális jellemzők mentén való analogikus összekapcsolását, szemben az összekapcsolt tartományok egy-egy jellemzője mentén felállítható analógiákkal. A jól kidolgozható analógiákon alapuló metaforaértelmezéseket tekintik leginkább illeszkedőnek. Gentner et al. 2001 a metaforaértelmezés és az analógiák összefüggéseire irányuló vizsgálatainak eredményei fontos támpontot nyújthatnak a metaforaközpontú allegóriaértelmezés és az analógiák összefüggéseinek feltárásához is.

Gentner et al. 2001 eredményeit alapul véve kognitív poétikai kutatásaim során átlagolvasók irodalmi sémáinak (Stockwell 2002) introspektív vizsgálatával igyekszem felmérni a metafora és allegória elhatárolásának lehetőségeit a bennük foglalt analógiák száma és kidolgozottsága mentén. Ehhez naiv átlagolvasók bevonásával három allegorikus szöveg (Robert Frost: *Járatlan út*, József Attila: *Bánat* és William Faulkner: *Nyárfa*) értelmezési folyamatát vizsgálom kognitív poétikai keretben. Robert Frost *Járatlan út* című verse szerkezeti metaforára épül, míg William Faulkner *Nyárfa* című verse képi metaforára, József Attila *Bánat* című versének középpontjában egy megszemélyesítés áll. Utóbbi két vers középpontjában egyetlen jellemző mentén kiépülő analógia áll a forrás- és a céltartomány között. Gentner et al. 2001 eredményeit alapul véve arra következtetek, hogy Frost versének analógiák mentén kidolgozható szerkezeti metaforáját a másik két versszöveghez viszonyítva 'illeszkedőbbnek' (aptness), azaz jobban kidolgozható metaforának ítélik, ami megerősítené az eddigi eredményeket. Emellett feltételezhetően Frost versét tekintik majd a leginkább allegorikus szövegnek, mivel ebben a versben a legnagyobb mértékű a központi metafora analógiák mentén való kidolgozhatósága. Ez a jellemző pedig a naiv átlagolvasók számára vélhetően az allegória egyik szálens ismertetőjegye és egyben a metafora és az allegória beazonosításának, elhatárolásának egy lehetséges kritériuma.

Nyelvtudomány

2020. október 16. 10.30-12.30

Szekciófelelős:

Kovács Lucia, +36 20 528 6093

A vizsgálat eredményei számot adhatnak a szerkezeti metaforák és az allegóriák közötti graduális átmenetről, illetve arról, hogy miképp jellemezhető ez a gradualitás a végrehajtott analogikus műveletek száma, kidolgozottsága mentén.

Nyelvtudomány
2020. október 16. 10.30-12.30
Szekciófelelős:
Kovács Lucia, +36 20 528 6093

A magyarországi japán nyelvoktatásról

CZIKKELY Zsuzsanna

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar
Magyar-Japán kapcsolatok, magyarországi japán nyelvoktatás
czikkelyzsuzsanna@gmail.com

Jelen dolgozatban a magyarországi japán nyelvoktatás helyzetébe szeretnék betekintést nyújtani. Kezdetben röviden ismertetem miként indult meg a nyelv oktatása a fővárosban, valamint hogy minek köszönhetően kezdett terjeszkedni ez a lehetőség az országban. Ehhez japán és magyar statisztikai adatokat is felhasználtam. Természetesen kitérek a nyelvtanárok kérdésére is, hiszen ők az egyik alapvető elemei, akik nélkül a nyelv oktatása és terjesztése nem valósulhat meg. Ráadásul a japán nyelvtanári képzés megszűnt a bolognai rendszer bevezetésével, így hivatalosan például a közoktatásba sem könnyű japán nyelvtanárként bekerülni. Jelenleg két városban is foglalkozom japán nyelvoktatással, így megfogalmazódott bennem a kérdés, vajon igény van-e rá, hogy a fővároson kívül is szélesebb körben váljon elérhetővé a japán nyelvtanulás lehetősége. Nem mellesleg mindkét város, Szolnok és Kecskemét is szoros kapcsolatot ápol japán testvérvárosaival. A dolgozat második felében a fent említett fő kérdésemhez kötődő online kérdőív eredményeit mutatom be.¹ A kérdőívet országosan lehetett kitölteni, de a kitöltőknek közel fele szolnoki érintettségű, így természetesen nem az egész országra vonatkozóan vonok le következtetéseket, hanem a válaszadók által fókuszba került városokról kapok inkább mintát, amit a kérdés vizsgálásához jó kiinduláspontnak tartok. A későbbiekben nincs kizárva egy kifejezetten országos vagy legalábbis régiókra osztott kutatás sem. A kutatás aktualitását növeli, hogy a többéves kihagyás után az ELTE-n 2020 őszén elindul a Japán nyelv és kultúra tanára képzés is, melynek eredményeképp a nyelvoktatók száma rövidesen emelkedésnek indul. Ezzel még nagyobb esélyt adva annak, hogy vidéken is elérhető legyen a nyelv oktatása.

¹ A kérdőíveket objektíven elemeztem, nem tudtam úgy vizsgálni a két város helyzetét, hogy ne legyen érintett a témában az oktatói tevékenységem miatt.